

PAÁL ZOLTÁN ÉS AZ ARVISÚRÁK (1986. III. 2.)

- 11 -

Az arvisúrák Paál Zoltán szerint a hunok ill. a 24 hun törzs szövetsége sámánjainak rendszeresen írt és őrzött hagyománya. Az arvisúrák is ebben a szellemben íródtak, melyeket Paál Zoltán ózdi kohásztól kaptunk magyar nyelven, gépelve. Minden információnk ezekből az arvisúrákból, továbbá Paál Zoltán szóbeli és írásbeli (levelek) közleményeiből származik. Az egész dolognak már komoly "története" van az említett két forrás, valamint Paál Zoltán ténykedése folytán. Ő ugyanis 1955-ben felkereste az MTA Nyelvtudományi Intézetét és az ELTE-t, és saját

- 12 -

regényes arvisúráját ("Vérrel pecsételve") hivatalos személyeknek átadta. (Zsirai Miklós munkatársainak és Lavotha Ödönnek) Az egyik anyagot mi kértük el Gulya Jánostól 1973-ban. 1955-ben a Magvető Kiadó részéről Tóbiás Áron írt róla lektori véleményt. Paál Zoltán több közéleti személyt, szakembert keresett fel, hogy az arvisúrákat közzé tehesse, vagy hogy foglalkozzanak azokkal. Két anyag megjelent Molnár Gábor révén (Négy hágó sziklavadonában 1970, és a Veszprémi Napló 1972. II. 20-27-i számaiban), eltekintve apróbb híradásoktól. A szakemberek (történészek) azonban nem tulajdonítottak jelentőséget Paál Z. munkásságának. Egy pályázati munkáját ("Palócok regevilága") a miskolci Hermann Ottó múzeum 1972-ben azzal a megjegyzéssel adta vissza, hogy az nem eredeti anyag, hanem műalkotás. Példának említem meg az MTA véleményét Köpeczi Béla részéről a Veszprémi Napló anyagával kapcsolatban (levélbeni közlés), amely szerint "a szerző a XX. században összegyűjtött történeti adatokat, népmesei elemeket, de elsősorban kitalálásokat úgy tünteti fel, mint eredeti monda "rege" részeit".

Mégis, röviden miről van szó? Paál Z., a "Vérrel pecsételve" c. több száz oldalas munkájában részletesen leírja, hogy hogyan került kapcsolatba Szalaváré Tura manysi felderítővel, illetve annak csoportjával - Otto Kuusinen megbízásából - a II. világháború idején, továbbá, hogyan vette át azt a szellemi örökséget, amelyet a fiatal Tura sámán őseitől kapott. Pontosabban Szőnyi Márton partizán volt a sámánok kiszemeltje, de annak halála miatt esett a választás a "látó" Paál Zoltánra. Szőnyi történetét Paál Zoltán részletesen közölte, Moszkvától a felvidéki tragikus leereszkedésükig. Az arvisúrákban részletesen megtalálható maguknak az arvisúráknak, a "beavatottak szent ládájának" sorsa. Tura azokat az arvisúrákat "hozta magával", amelyeket annak idején Endre, Béla és Levente menekítettek ki a baskíriai "Füzesgyarmatra", ahonnan később az anyag manysi földre került. Egy-egy ilyen áttelepítést mindig egy-egy beavatott halála kísérte. Ilyen volt pl. Jákó halála, amikor Attila idejében Ordoszból Budára költöztették a "beavatottak" központját, de Álmos is hasonló körülmények között halt meg. Legutóbb a manysi-földről a "Tenkes" folyó vi-dékére, az Altájba került ez a bizonyos "központ". Állítólag már az I. világháború idején Zsirai Miklós ígéretet kapott a manysiknál Sz. Tura nagyapjától. Ez az átadás az "arvisúra törvények" értelmében Tura halála után 10 évvel vált esedékessé. Erre azonban Zsirai betegsége, halála miatt nem került sor. Boros-Rapcsányi "Vendégségben őseinknél" (Gondolat, 1975) c. könyve 79. oldalán ez áll: "Utóbb hallottuk, hogy egy magyar partizánegységnek volt egy manysi tagja is, T. Szolevasov. 1945-ben halt meg Szombathelyen." Vajon a szerzők hol hallották ezt?

Az arvisúrák műfaját nem tudom meghatározni. Talán a regéhez áll legközelebb. Leghívebben Harkai István barátunk fogalmazta meg ezt egy 1978. V. 23-án kelt "körlevelében".

Az arvisúrákból, levelezésekből és személyes beszélgetésekből (Paál Zoltánnal) számomra úgy tűnik, hogy a feltétlenül intelligens, "talpát a földre, tenyerét a fűre" tevő Paál Z. valóban óriási szellemi kincs birtokosa, maga is a 993 rovósámán egyike (sámán nevén Baraca - annyit tesz, mint tigris) s elválaszthatatlan az arvisúráktól, a hagyománytól. Annak a svéd Sturman Márton stellárnak, illetve Mária Terézia testőrségében szolgáló Sturman Andrásnak a leszármazottja (édesanyja Sturman lány volt), aki kapcsolatban állt Balkár sámánnal, aki Baskíriából jött Ózdra "kötelező" rokonlátogatásra.

Elfogadhatjuk-e az arvisúrákat annak ami, aminek látszik? Paál Z. különös ihletettséggű munkájának, mely szerint a beavatottak, látók hosszú láncolatának végén Paál Zoltán áll többedmagával, akikkel (a régiekkel is, "beavatottsági" fokuk szerint!) szellemi kapcsolatot tart fenn, és akik ritkán személyesen is megjelentek egy-egy szovjet művészeti csoport tagjaiként, kíséőiként? (P.Z. elbeszéléséből). Ha kérdeztünk valamit Zoli bácsitól, rövidesen jött tőle a levél részletes leírással. Az "adás", ahogy ő néha említette, többnyire éjszaka "jött", s ekkor nekiült gépelni. Mindazonáltal nyilvánvaló, hogy Paál Z. felhasznált többé-kevésbé ismert forrásmunkákat is, a maga elképzelése

- 13 -

szerint. Ilyenkor kissé ő is "történelmet" írt. "Önkényesen" bánt az arvisúrákkal, de ezt megte-hette! Nekünk is mondta néha, hogy ezt és ezt az arvisúrákat "dolgozzuk át". Nem voltak tudósi előítéletei. Az anyag olyan óriási, szerteágazó, összefüggő, hogy semmi jelentősége nem volt annak, hogy egy nevet hogyan ejtettek, hogyan írtak, hiszen sokszor előfordult, mindig lehetett tudni, hogy kiről van szó.

Az arvisúrák véleményem szerint mégsem tekinthetők a különböző forrásmunkák ügyes összevegyítésének, hanem attól többnek, másnak látszanak. A hatalmas, de mégis egységes történelmi rendszer, ami olvasás közben elénk tárul, az idők mitológikus távlatából vezet szinte egészen napjainkig. Ilyen rendszert csak rendkívüli képességű ember tud alkotni. Az arvisúrákban egységes egészzé olvad a különböző népek mitológiája, története, Mezopotámiától Ázsián keresztül Amerikáig. A történet az elsüllyedt őshazában, Ataiszon kezdődik, mely hasonló, de még-sem azonos Platón Atlantiszával. Később utalásokat találunk arra, hogy ide az eljegesedés miatt kerültek le a népek, de korábbi lakhelyeiket számon tartották. Ezen a szigeten, amely a Csendes-óceánban feküdt - éltek (többek között) Góg fehér hun és Magóg fekete hun törzsei i.e. 5 ezer év-vel. Innen a hunok Mezopotámián keresztül Ordosba kerültek, ahol i.e. 4040-ben megalapították a 24 törzsből álló szövetségüket. A fehér hun törzsek az uráli, a fekete hun törzsek pedig az altáji nyelveket beszélő népeket képviselik. E törzsszövetség "hivatalos" nyelve bizonyos időben és helyen a kézműves úz (palóc) törzs nyelve volt (palúz-palóc). A hun törzsek egy része többször eljutott a Kárpát-medencébe. Az arvisúrák szerint a nagyobb inváziókat a szkíták (i.e. 7-6. sz.), a szarmaták (i.e. 1-2. sz.), a hunok, az avarok és a magyarok képviselték. E népnevek alatt (jobban mondva szövetségek alatt) az arvisúrákban úzok, kabarok, székelyek, jászok, avarok stb. szerepelnek. A magyar törzsszövetség i.u. 200. körül alakult meg a Turgai-kaputól északra (a Tu-rától délre). A törzsszövetség magvát az altáji kabarok és a manysik képezték. E törzsszövetség kapcsolatban állt egyéb törzsekkel, köztük az avarokkal is. A szövetség két ágból állt. Magyar törzsek: kér, keszi, kürt, tarján. Magyarai törzsek: Jenő, megyer, gyarmat, gyula. Honfoglaláskor a szövetséghez tartozott a nyék törzs is. A magyar törzsszövetség első fejedelmei: Berény, Magyar, Béla, Gyula stb., Attilán keresztül Álmosig. A magyar törzsszövetség nyelve az udmurthoz ha-sonlított, a nyék törzs nyelve a barszil (badzsirt) volt. A Kárpát-medencében a már korábban is ott élő mintegy 400 ezer ember beszélte az úz nyelvet (mai nyelvünk őseit), s a szavárd magyarokkal (100 ezer fő) a

honfoglaláskor ez a szám félmillióra emelkedett. A részben később betelepített besenyők (a kunok harmadik törzse), akik szintén úz nyelvjárást beszéltek, az úz nyelv javára billentették az egyensúlyt, így a tatárjárás után a három nyelvű ország már egy nyelvű volt. Tehát a mai magyar nyelv a szkíták, a hunok és az avarok törzsszövetségének egyik domináns törzsi nyelvének származéka az arvisúrák, azaz Paál Z. szerint.

Azt, hogy az arvisúrákat érdemes volna-e forráskritika tárgyává tenni, mint pl. Anonymus krónikáját, nem tudnám eldönteni. Magam részéről azért igyekeztem ebből a szempontból is közelíteni az arvisúrákhoz. Közben mindig találtam számomra elgondolkodtató dolgokat, mint pl. a következő szópárok: Onegesius - Nekese, gepidák - gyepi-dák, hun - hiungnu, Hangony - Hoangho, Ordas - Ordos, Bolhás - Balhas, Altaj - Feltáj, Gyeszna - Disznó, - Kerics - Kerecs(en), Csernyigov - Győr-nyék, Hattusas - Hatsas, Kiev - Kevevár, palóc - palúz, maróc - marúz, daróc - daragúz stb., a végtelenségig lehetne folytatni. A több ezer név számomra sok meglepetést tartogat, és nem elégít ki az a magyarázat, hogy ezek nagy része egyezik a történelemkönyvek, helységnévtárak neveivel, miközben egytől egyig családi, rokonsági kapcsolatban állnak egy-mással. Rövid ismertetőmet Harkai István találó szavaival zárom:

"...Paál Zoltán történelmi múltat álmodik, s ezt magyarul regének nevezzük. A regős egyszerű ember, és szerencsére hiányzik belőle napjaink eszme-harcainak tudatos ismerete, s így ter- mézetesen ilyen vonatkozásai sincsenek. Helyesen szerette a hazáját a háborúban és szereti ma is, minden tudományoskodó rafinéria nélkül. Regél, méghozzá úgy, hogy rokonává teszi szinte az

- 14 -

egész emberiséget, hallott és tanult ismereteit népiesen magyarítja egy különös ihletettség segítségével, amit talán gén- emlékezetnek is nevezhetnénk.(...) Ahogy Leonardo vagy Verne a jövőből álmodhatott meg igazságot, miért ne álmodhatna hasonlót egy tisztaszívű palócember. Az ő világa egy különös örökség, népi hagyomány, és önmagának vetülete, s ha nem is mint tudomány, de mint népmese, mint a feltételezhetően utolsó regős regevilága - valóban nemzeti kincs. Ő paraszti egyszerűséggel mozgatja a nomád népeket, ebben van valami olyan gyakorlatiasság, ami a tudós embernek is ötleteket adhat, megkönnyítheti munkáját, ha az arvisúrákhoz emberi módon közeledik, hiszen Paál Zoltán még érzi, sőt újraéli a múltat, keresi a hogyan, olyannyira, hogy pl. még a sóellátásról sem feledkezik meg. (...) Paál Z.-t olyan regős népművészek tartjuk, aki ihletettségében, vagyis öntudatlanul úgy hasonlít, gyűjti össze az egyébként ideológizált irányzatokat, hogy a latens hagyományok népi egyszerűsége elveszi bántó élüket, és igazi regévé nemesednek. (...) Paál Z. ebben a kultúrájában egységes nomád világban látja a magyarságot, mely világ a Kínai Nagy Faltól a Duna vonaláig húzódott. (...) A regős dolga, hogy regéljen, a hallgatóé, hogy megértse. Hogy megértse: a XX. század utolsó magyar regőse nem is be-szélhetett másként, mint Paál Zoltán."

(Első találkozásunk Paál Zoltánnal 1971. december 2-án volt. Meghalt 1982. szeptember 25-én. E levelemet azért iktattam ide (annak ellenére, hogy nincsen politikai töltete), mert Paál Zoltán annak idején igen sokat jelentett számomra, nagyon tiszteltem és szerettem. Munkásságát - titkon- közéleti fontosságúnak tartom ma is. 1977-ben Harkai István áldozatos munkájával össze- állítottunk egy 650 oldalas arvisúra-gyűjteményt a következő gondolatokkal: "Az arvisúrák Összegyűjtésével egy sajátos mesemondó páratlan regevilágat szeretnénk a magyar néprajz-kutatás számára megőrizni". Ezután is kaptunk még legalább ugyanennyi "arvisúrárt", amely azonban még nincs egységes kötetben összegyűjtve.)

Szili István